

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja digiminister

04.10.2024

Riigikogu liikme kirjalik küsimus

Seoses prokuratuuri tegevusega

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Prokuratuuriseaduse kohaselt on prokuratuur Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis juhib kohtueelset kriminaalmenetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse, esindab kohtus riiklikku süüdistust ning täidab muid seadusega prokuratuurile pandud ülesandeid. Sama seadus sätestab, et prokuratuur tegutseb, lähtudes prokuratuuriseadusest, muudest seadustest ning nende alusel antud õigusaktidest ning prokurör tegutseb ainult seaduse alusel ja oma veendumuse järgi.

Kuigi seadus seab prokuröridele, kui riigi esindajatele, kohustuse tagada menetluste seaduslikkus ning tegutseda ainult seaduse alusel, on ometigi erinevad kohtud tuvastanud ja pidanud vajalikuks oma otsustes ära märkida prokuröride poolt toime pandud rikkumisi.

Viimaste aastate jooksul on kohtud välja toonud prokuröride, sh riigiprokuröride järgnevad rikkumised:

- Juuni 2020 Harju Maakohus - kohtunik taandas kriminaalasja menetlusest kaks prokuröri.
Kohtuniku hinnangul käitusid riiklikud süüdistajad lubamatult erapoolikult ja kaitseõigust riivavalt.
- Oktoober 2021 Harju Maakohus - kohtunik taandas kriminaalasja menetlusest juhtiva riigiprokuröri.
Kohus asus seisukohale, et juhtiv riigiprokurör rikkus kahtlustatava kaitseõigust ja survestas kahtlustatavat, vassis kohtule ning rikkus kahtlustatava omandiõigust. Kohus märkis, et juhtiv riigiprokurör käitus ebaeetiliselt ja ebaprofessionaalselt. Kohtu hinnangul oli taunitav see, et prokurör oma viga ei tunnistanud, seda üritati ilustada ja kinni mätsida.
- Mai 2022 Tartu Ringkonnakohus - kohtunik tunnistas prokuratuuri jälitustoimingu loa õigusvastaseks.
Kohus leidis, et ükski prokuratuuri põhjendustest ei ole piisav selleks, et jaatada jälitustoiminguks loa andmise vältimatut vajalikkust.

- Juuni 2022 Riigikohus – kohus asus oma otsuses seisukohale, et kriminaalmenetluses riigiprokurörid esitasid valeandmeid, võltsisid menetluskohustusi, kasutasid võltsitud menetluskohustusi, takistasid teadvalt menetlusosalise kohtueelsele menetlusele ilmumist ja löid kunstlikult tõendeid ehk moonutasid kriminaalasjas tegelikke asjaolusid.
- September 2022 Tallinna ringkonnakohus - kohus leidis, et juhtiv riigiprokurör läks lubamatu tõendiga liiale survestades kangekaelselt kohtunikku nõustuma lubamatu tõendi kasutamisega. Juhtiv riigiprokurör teadis ise väga hästi, et kohus ei saa esitatavat tõendit vastu võtta, sest seda keelab otsesõnu seadus, kuid ta püüdis kangekaelselt kohut survestada seda siiski tegema.
Kohus märkis: "On raske mõista, miks riik sellisel viisil enda kodanike vastu süüdistusi konstrueerib."
- Detsember 2022 Riigikohus - eeluurimise ajal (*prokurör juhib kohtueelset menetlust!*) tegi politsei kuriteo matkimise käigus pommiähvarduse menetlusaluse isiku kodule, et saaks panna sinna salaja pealtkuulamise seadmed.
Kohus leidis, et nimetatud jälitustegevus oli mitte üksnes lubamatu, vaid ka inimväärikust alandav ja tekitas kahju süüdistatavatele.
- Veebruar 2023 Tartu Maakohus - süüdistav pool kustutas tõendi ära. Võeti ära salvestus, anti tagasi tühi ketas ja öeldi, et pole olnud. Pärast ilmnes, et ikka oli. Prokuratuur ei olnud nõus salvestise taastamisega, kohus andis lõpuks loa ja süüdistatav taastas salvestise, mis oli oluliseks tõendiks tema süütuse tõendamisel.
- Mai 2023 Harju Maakohus - kohtunik taandas tunnistajat hirmutanud prokuröri.
Kohus tuvastas, et prokurör viis läbi ebaseadusliku ülekuulamise ehk survestas kaitse tunnistajat telefoni teel.

On põhjendatud uskuda, et need avalikuks tulnud rikkumised pole ainukesed ja paljud prokuröride poolt toime pandud seaduserikkumised on jäänud varjatuks.

Seoses eeltooduga ja tuginedes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse paragrahvile 147 palun Teil vastata järgmistele küsimustele:

1. Vastavalt prokuratuuri põhimäärusele peab riigi peaprokurör tagama sisekontrolli süsteemi rakendamise prokuratuuris (§ 8 lg 2 p 20). Kas prokuratuuri järelevalveosakond on eelnimetatud rikkumiste osas algatanud järelevalvemenetlused? Mida võeti seadust rikkunud prokuröride suhtes ette?
2. Mitu menetlust on prokuratuuri järelevalve osakonnas, mille juht on Dilaila Nahkur – Tammiksaar, seadusi rikkunud prokuröride osas alustatud? Millised on olnud menetluse otsused?
3. Milliste tegevustega on riigi peaprokurör Andres Parmas täitnud talle seadusega pandud ülesannet ja taganud, et prokuratuur tegutseb lähtudes seadustest ning nende alusel antud õigusaktidest ning prokurör tegutseb ainult seaduse alusel?

4. Mitu teenistusliku järelevalvemenetlust¹ on peaprokurör Andres Parmas oma ametiajal seadust rikkunud prokuröride osas alustanud?
5. Kuidas on seaduseid rikkunud prokurörid vastutanud seadusvastase tegevuse eest? Milles vastutus on seisnenud?
6. Kuidas ühilduvad aastate pikkused ja ressursimahukad alusetud ja poliitilise taustaga menetlused (nt Kajar Lemberi kaasus) eelarve otstarbeka kasutamise põhimõttega? Kas miljonitesse ulatava maksumaksja raha alusetu raiskamise osas on alustatud järelevalvemenetlusi? Mitu, mis ajal ja kelle suhtes?
7. Kui Te nimetate Eesti Vabariiki õigusriigiks, siis kuidas sobituvad „õigusriigi“ mõistega seadust (regulaarselt) rikkuvad prokurörid?
8. Kas prokurör, kes ise seadusi rikub on sobiv jätkama töötamist riigi esindajana ja teiste süüdistajana? Kuidas see ühtib „õigusriigi“ põhimõtetega?

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Kert Kingo

kert.kingo@riigikogu.ee

Vastavalt RKKTS § 148 lõikele 1 vastab küsimuse adressaat küsimusele kirjalikult 10 tööpäeva jooksul selle edastamisest arvates.

¹ Prokuratuuri põhimäärus § 8 lg 2 p 16 (määrab ametnikele distsiplinaarkaristusi seadusega ettenähtud alustel ja korras) ja p 19 (teostab teenistuslikku järelevalvet prokuratuuris).